

Apró közlemények / Short communications

1. Rózsaképzű galagonya (*Crataegus rosaeformis* Janka subsp. *rosaeformis*) a Cserehátban / *Crataegus rosaeformis* Janka subsp. *rosaeformis* in Cserehát (NE Hungary)

2015. szeptember 3-án a Novajdrány határában lévő Felsőnovaji-erdőben egy érdekes és a gyakori galagonyáktól határozottan különböző, csipkebogyóra emlékeztető áltermésű galagonyát találtam. A gyűjtött hajtás (1. ábra) alapján KERÉNYI-NAGY (2015) monográfiája szerint a *Crataegus rosaeformis* subsp. *rosaeformis* taxonba tartozik. Fontos megemlíteni, hogy Malatinszky Ákos a közeli Hernádcéce határából korábban gyűjtötte, de később publikálta a *C. rosaeformis* subsp. *curvisepala* (Lindm.) Kerényi-Nagy taxont (MALATINSZKY 2015, MALATINSZKY & ÁDÁM 2016). A két alfaj egyértelműen különbözik abban, hogy a subsp. *rosaeformis* csontármája szőrös, a csészelevelek szalag alakúak és nem szálkás csúcsúak, valamint a levéltagolatok ívesek. A gyűjtött anyag a MTM Növénytarában (BP) kerül elhelyezésre.

1. ábra. A novajdrányi *C. rosaeformis* egy hajtása
Fig. 1. One shoot of the *C. rosaeformis* from Novajdrány (NE Hungary)

A rózsaképzű galagonya néhány példánya a Novajidrány 7/c erdőtag területén [KEF 7592.4; N 48.41127° E 21.15361°] került elő. Termőhelye az erdő északkeleti kitérttségű, enyhe, 1–5°-os lejtővel a közeli Nagy-völgybe hajló részén található. Az erdő potenciálisan a tatárjuharos-lőszőtölgyesek és a mezei juharos – gyertyános-tölgyesek közötti átmenetet képviselné, de mára jelentős részben jellegtelenné vált. Lágyszárú aljnövényzete szinte teljes mértékben hiányzik, talán egykori túllegeltetés következményeként. Csupán szórványosan találni néhány tő *Viola reichenbachiana*-t, *V. hirta*-t, *Stachys sylvatica*-t. A lombkorona többszintű, változó arányokban *Quercus petraea* agg., *Qu. robur* és hibridjük, *Qu. cerris*, *Cerasus avium*, *Acer campestre*, *Ulmus minor*, valamint *Robinia pseudo-acacia* alkotja. A cserjeszint 20–40%-ot borít; a lombkorona fajain túl *Crataegus* spp., *Prunus spinosa*, *Ligustrum vulgare*, *Acer tataricum*, *A. platanoides*, *Fraxinus excelsior*, *Sambucus nigra*, *Euonymus verrucosus* él itt.

A szóban forgó galagonya eddig ismert elterjedési területe a Kárpát-medence és Franciaország. A felsőnovaji termőhelyhez két Diósgyőr határából származó adat (Fóris F. gyűjtései, BP), valamint számos, a Cserehát és a Gömör-Tornai-karszt északi, ma Szlovákiához tartozó területéről származó adat (Baranec T., F. Dvořák, A. Hlaváček, A. Hrabětová gyűjtései, BRNU, SAV, AM) található a legközelebb (BARANEC 1992, KERÉNYI-NAGY 2015).

A rózsaképzű galagonya az „*Erdei élőhelyek monitorozási módszerének fejlesztése és bevezetése*” (Svájci Hozzájárulás SH/4/8 WP 2.3) projekt munkái közben került elő (HORVÁTH *et al.* 2014, [1]).

MOLNÁR Csaba¹

2. *Epipactis pseudopurpurata* Mered'a a Gödöllői-dombvidéken / *Epipactis pseudopurpurata* Mered'a in Gödöllő hill (N Hungary)

A faj első magyarországi példányai a Budai-hegységben kerültek elő 2013-ban (CSÁBI & HALÁSZ 2016), hazánkból eddig csak onnan volt ismert.

2016. július 15-én Tóth György Vácslászló, majd Valkó határában néhány tő apró termetű nőszőfűvet talált, közülük néhány példányon már kinyílt virágok is voltak. A helyszíneket közösen bejárva megállapítottuk, hogy az *Epipactis pseudopurpurata* Mered'a két újabb hazai állománya került elő.

Az első, vácslászlói helyszín a Kis-sózó-völgyben található, ahol 25 bimbós ill. virágzó példányt találtunk. Itt a növények (a budai-hegységi állományhoz igen hasonló környezetben) völgytalpi helyzetű, nudum gyertyános-tölgyesben élnek, 250 m-es tengerszint feletti magasságban. A területen a trencsényi nőszőfűvön kívül *Cephalanthera damasonium* (Mill.) Druce, *C. rubra* (L.) Rich., *Epipactis helleborine* (L.) Crantz., *E. microphylla* (Ehrh.) Sw. került elő. Itt még augusztus 5-én is voltak teljes virágzásban lévő példányok.

A második, Valkó közigazgatási területén, a Szent Pál-hegytől É-ra, a Tekenyős parton, 200 m-es tengerszint feletti magasságban elhelyezkedő állományban 8 tövet számoltunk, a fentivel megegyező környezetben. Itt *Cephalanthera damasonium* és *Epipactis microphylla* volt még jelen, de a közelben akadt *E. helleborine* és *Neottia nidus-avis* (L.) Rich. is.

Mindkét állomány (KEF: 8482.2, egymástól körülbelül 2 km-re) igen erősen vadjárta területen él, a tövek lerágását és kitérését is tapasztaltuk. Az itteni növények teljesen hasonlóak voltak a Telki melletti példányokhoz. A gyenge lilás futtatás, az apró termet mellett a határozást egyértelművé tette a belül igen halvány hypochil, a fehér epichil és természetesen a viscidium és a rostellum hiánya.

Ezzel a két új találattal összesen két flóratérképezési kvadrátból most már a faj három állománya közel 50 példánnyal ismert az országból.

CSÁBI Miklós² & TÓTH György³

3. Sziki varjúháj (*Sedum caespitosum* (Cac.) DC.) előfordulása Vésztő mellett / Occurrence of *Sedum caespitosum* (Cav.) DC. near Vésztő (E Hungary)

2016. május 8-án Vésztőtől 3 km-re északnyugatra található ürmös szikesen a sziki varjúháj ezres nagyságrendű, termést érlelő állományára bukkantam. A terület neve az 1:10 000-es léptékű EOTR térkép szerint Siffer legelő, míg a helyiek Kereksár néven ismerik. A lelőhely a közép-európai flóratérképezés rendszerében (NIKLFELD 1971) a 9093.3 négyzetbe esik, ahonnan a *Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza* (BARTHA *et al.* 2015) nem jelzi a faj előfordulását. A lelőhelyet 2016. november 19-én ismét felkeresve a következő nemzedéket csiranövény formájában megtaláltam. A fajról mindkét alkalommal fényképes dokumentációt készítettem, amely alapján az azonosítást Kapocsi Judit is megerősítette. A faj legnagyobb hazai állományai a Körös-Maros Nemzeti Park területén (a Királyhegyesi-pusztán, a Kopáncs-pusztán, a Montág-pusztán és a Kígyósi-pusztán) található (JAKAB 2012). A lelőhely kívül esik a Nemzeti Park területén ezért a védett faj jelentős állományáról értesítettem a KMNPI szakembereit. A lelőhelyet a helyiek elmondása alapján már évtizedek óta nem hasznosítják és a legeltetés sem jellemző. Vésztő környékén több ilyen szikes gyepterület is található, így várható a faj újabb állományainak előkerülése.

V. VARGA Zoltán⁴

4. Vetési csillagfű (*Sherardia arvensis* L.) és gímpáfrány (*Asplenium scolopendrium* L.) újabb előfordulásai / New occurrences of *Sherardia arvensis* L. and *Asplenium scolopendrium* L.

2016. június 16-án (Zlinszky András és Lengyel Attila társaságában) figyeltünk fel az MTA Ökológiai Kutatóközpont Balatoni Limnológiai Intézete (Tihany, Klebelsberg Kunó utca 3.) parkjának [9073.3] fűnyírozott gyepében a vetési csillagfű (*Sherardia arvensis* L.) szórványos előfordulására. A faj hazánkban BARTHA *et al.* (2015) szerint a Nyugat- és Dél-Dunántúlon és az Északi-középhegység néhány pontján fordul elő. Tihanyi félszigetről eddig nem jelezték, legközelebbi előfordulása Felföldy Lajos gyűjtése nyomán Pécselyről (TAKÁCS *et al.* 2014) valamint BARTHA *et al.* (2015) térképe szerint Siófok környékéről [9074.4] ismert.

2016. június 24-én a Kiskunságban, az MTA Ökológiai Kutatóközpont fülöpházi kutatóházának (ún. Fejes-tanya) kertjében [9182.2] is megtaláltuk a fajt. Mintegy 50 példánya egy nagy diófa északkeleti oldalán, pár négyzetméteren fordult elő. Az őszi lombhullás után az avar összehordása miatt rendszeresen bolygatott terület ritkás növényzetében megtalálható egyéb fajok: *Asparagus officinalis* L., *Chenopodium album* L., *Conyza canadensis* (L.) Cronquist, *Crepis rheadifolia* M. Bieb., *Dactylis glomerata* L., *Medicago sativa* L., *Plantago lanceolata* L., *Silene alba* (Mill.) E.H.L. Krause, *Stellaria media* (L.) Vill. s. str., *Taraxacum* Sect. *Ruderales*, *Verbascum lychnitis* L. A faj BARTHA *et al.* (2015) térképe alapján az Alföldről csupán a Csepel-sziget északi csücskében [8580.4] ismet. Felmerül a lehetőség, hogy a faj Kiskunságba való eljutásában szerepet játszott a Balatoni Limnológiai Intézet és az Ökológiai és Botanikai Kutatóintézet 2012-ben történt összevonása, mert korábban nem volt jellemző Tihanyból érkező autók és kutatók jelenléte a fülöpházi tanyán, de az összevonás után jelentősen megnőtt az intézetek közti forgalom. A vetési csillagfű serteszőrős termése alkalmas különböző felületeken való megtapadásra és jellemzően az új előfordulási helyen parkolnak a kutatóházba érkező autók.

A fülöpházi kutatóház kertjében 2011 óta ismerünk egy gímpáfrány (*Asplenium scolopendrium* L.) példányt, mely a tanya kútjának észak-keleti oldalán, a felső kútváttól számítva mintegy 2 méteres mélységben, a beton kútgyűrűk közti résben gyökerezik. A kút nem fedett, valószínűleg legalább 50 éves. 2010 előtt pár évig teljesen száraz volt, de 2010 óta folyamatosan van benne víz.

A gímpáfrány megjelenése az Alföldön ritka, de előfordulása nem példa nélküli kutakban (vö. BOROS 1925, GYÓRFFY 1930). A Kiskunságból BARTHA *et al.* (2015) nem jelzi az

előfordulását, ugyanakkor HORVÁTH (2013) beszámolt romos épületen belüli előfordulásáról Kecskeméten (Alsószéktó). Ezen kívül legközelebb Baksról (FARKAS 1999), illetve a Körösök mentéről és Szegedről (CSONGOR 1981) van ismert adata csordakutakból.

CSECSERITS Anikó⁵ & RÉDEI Tamás⁵

Irodalom / References

- BARANEC T. (1992): *Crataegus* L. – Hloh. – In: BERTOVA L. (ed.), *Flora Slovenska* IV/3. – VEDA Slovenskej akademie vied, Bratislava, pp. 465–492.
- BARTHA D., KIRÁLY G., SCHMIDT D., TIBORCZ V., BARINA Z., CSIKY J., JAKAB G., LESKU B., SCHMOTZER A., VIDÉKI R., VOJTKÓ A. & ZÓLYOMI Sz. (szerk.) (2015): *Magyarország edényes növényfajainak elterjedési atlasza*. – Nyugat-magyarországi Egyetem Kiadó, Sopron, 329 pp.
- BOROS Á. (1925): Kutak, mint az erdei sziklák növényeinek menedékhelyei a síkságon. – *Természettudományi Közlöny* 57: 205.
- CSÁBI M. & HALÁSZ A. (2016): Új orchidea faj a magyar flórában: *Epipactis pseudopurpurata* Mered'a. – *Kitaibelia* 21 (1): 27–32.
- CSONGOR Gy. (1981): Páfrányok az Alföldön. – In: JUHÁSZ A. (szerk.), *Múzeumi kutatások Csongrád megyében 1981*. Csongrád Megyei Múzeumok Igazgatósága, pp. 179–185.
- FARKAS S. (szerk.) (1999): *Magyarország védett növényei*. – Mezőgazda Kiadó, Budapest, 416 pp.
- GYÖRFFY I. (1930): Harasztok Csanád és Csongrád vármegyéből. – *Acta Biol. Szeged* 1: 192–197.
- HORVÁTH F., MOLNÁR Cs., ORTMANN-NÉ Ajkai A., SZABÓ G., ZIMMERMANN Z., LUKÁCS M., BÚZÁS E., ILLÉS K. & BÖLÖNI J. (2014): Natura 2000 erdők természetvédelmi monitorozása. – In: LENGYEL Sz. (szerk.): *IX. Magyar Természetvédelmi Biológiai Konferencia, Absztrakt-kötet*. Szeged, p. 65.
- HORVÁTH O. (2013): A gímnyelvű fodorka (*Asplenium scolopendrium* L.) megjelenése épület belsejében a Duna-Tisza közén. – *Kitaibelia* 18: 178.
- JAKAB G. (szerk.) (2012): *A Körös-Maros Nemzeti Park növényvilága*. – KMNPI, Szarvas, 414 pp.
- KERÉNYI-NAGY V. (2015): *A Kárpát-Pannon és Illír régió vadon termő galagonyáinak monográfiája*. – Szent István Egyetem, Egyetemi Kiadó, Gödöllő, 323 pp.
- MALATINSZKY Á. & ÁDÁM Sz. (2016): Néhány érdekesebb florisztikai adat a Hernád-völgyből. – In: BARINA Z., BUCZKÓ K., LŐKÖS L., PAPP B., PIFKÓ D. & SZURDOKI E. (szerk.): *XI. Aktuális flóra- és vegetációkutatás a Kárpát-medencében nemzetközi konferencia. Előadások és poszterek összefoglalói*. Budapest, pp. 190–191.
- MALATINSZKY Á. (2015): (17) *Crataegus rosaeformis* Janka subsp. *curvisepala* (Lindm.) Kerényi-Nagy (Rosaceae). – In: BARINA Z. et al.: Taxonomical and chorological notes 1. – *Studia Botanica Hungarica* 46 (2): 214.
- NIKLFIELD H. (1971): Bericht über die Kartierung der Flora Mitteleuropas. – *Taxon* 20 (4): 545–571.
- TAKÁCS A., NAGY T., FEKETE R., LOVAS-KISS Á., LJUBKA T., LŐKI V., LISZTES-SZABÓ Zs. & MOLNÁR V. A. (2014): A Debreceni Egyetem Herbáriuma (DE) I: A „Soó Rezső Herbárium”. – *Kitaibelia* 19 (1): 142–155.

Hivatkozott világháló helyek

[1] http://www.termeszetvedelem.hu/index.php?pg=sub_472

Az Apró közlemények szerzőinek elérhetősége / Adresses of authors of Short communications

- (1) H-3728 Gömörszőlős, Kassai u. 34.; birkaporkolt@yahoo.co.uk
- (2) H-1035 Budapest, Kerék u. 4.
- (3) H-2100 Gödöllő, Bessenyei György u. 3.
- (4) H-5530 Vésztő, Lehel utca 18.; v.vargzol@freemail.hu
- (5) H-2163 Vácrátót, Alkotmány u. 2–4., MTA ÖK Ökológiai és Botanikai Intézet